

NAJNOVIJI PRILOZI POVIJESTI SLAVONSKE POŽEGE I POŽEŠKE KOTLINE

Proslava 750. obljetnice Slav. Požege, odnosno prvog zapisa iz 1227. koji spominje postojanje tog grada što je održana 1977. godine pod pokroviteljstvom JAZU i njezina tadanjeg predsjednika pokojnog Grge Novaka, dobro je poslužila brojnim znanstvenim i kulturnim radnicima koji su za tu priliku napisali i objavili brojne članke, studije i knjige. Isto tako su lokalni organi vlasti, kulturno-prosvjetne i druge ustanove skupile znatna sredstva, organizirale nekoliko skupova i omogućile izuzetno plodnu izdavačku djelatnost.

Budući da je ta proslava dala i daje rezultate koji su umnogome premasili požeške pa i slavonske okvire i da ima priloga koji su značajni za historičare i znanstvenike srodnih disciplina, upozorit ću na najvažnije radove i publikacije.

Svakako, najvredniji i najopsežniji prilog je reprezentativni zbornik radova enciklopedijskog formata pod zajedničkim naslovom »Požega 1227—1977« što su ga uredili Marijan Strbašić i Ive Mažuran. Na 544 stranice objavljena su 72 priloga koja su napisala 54 autora raznih struka. Među njima najviše je povjesničara (8), zatim arheologa (6), arhivista, muzealaca (4), geografa (4), te povjesničara umjetnosti, književnosti, jezikoslovaca, etnografa, ekonomista i drugih.

Za historičare će biti zanimljivi poglavito radovi: Josip Adamek, Požega i požeška županija u srednjem vijeku (111—121), Ive Mažuran, Požega i Požeška kotlina za turske vladavine (161—198), Igor Karaman, Požega i Požeška kotlina od oslobođenja ispod turske vlasti do 1848. godine (199—207), Filip Potrebica, Požeška županija i grad Požega 1848/49. godine (208—222), Dragutin Pavličević, Pregled povijesti Požeške kotline u drugoj polovini 19. stoljeća (223—233), Srećko Ljubljanović, Radnički pokret i narodno-oslobodilački rat u Požeškoj kotlini (234—262). Ti radovi čine pokušaj kontinuiranog pregleda povijesnog razvoja Požeštine od srednjeg vijeka do oslobođenja 1945. godine, dakle za posljednjih sedam i više stoljeća. Međutim, iako autori unose u svoje radove rezultate najnovijih pa i vlastitih istraživanja, arhivske podatke i objavljene izvore, oni po svom pristupu, načinu rada, znanstvenom aparatu pa i obujmu nisu potpuno ujednačeni. Uostalom, to je uobičajena pojava kod sličnih izdanja gdje su redakcijski zahvati zbog vremena i drugih okolnosti bili svedeni na najmanju mjeru. Ipak, treba istaknuti da nije bilo ponavljanja, da je kronološka podjela i podjela između autora bila dobra. Svi su se trudili da sustavno srede i pregledno iznesu sve ono što je napisano i skupljeno u posljednjih pola stoljeća, te da prevrednuju, dopune i korigiraju izvanredne rezultate utemeljitelja požeške zavičajne historiografije

Julija Kempf a čija je voluminozna monografija »Požega« iz 1910. još uvijek nezaobilazan izvor svakovrsnih informacija i sudova.

Za historičare će također biti zanimljivi i drugi radovi kao npr.: Mirko Marković, Upoznavanje Slav. Požege i požeškog kraja putem starih geografskih karata i planova (38—47), Ivica Degmedžić, Požega i okolica — studije o razvoju naselja (99—110), Z. Horvat i I. Mirnik, Graditeljstvo srednjeg vijeka u Požeškoj kotlini (121—157), R. Heli, Povijesni razvoj privrede u Požeškoj kotlini (326—333), M. Sić, Socijalno-geografska obilježja Požege i Požeške kotline (270—278), Matko Peić, Požega i znanost, F. Potrebica, Knjižnice Slav. Požege i okolice (468—477) i dr. Prehistorijski dio i arheološka baština su također dobro i dokumentirano obrađeni. M. Poje, D. Rukavina i M. Malez napisali su članak: Naseljavanje Požeške kotline u paleolitik, V. Vejvoda i J. Štimac, Arheološki podaci Požeške kotline i D. Sokač-Štimac, Najnoviji arheološki nalazi u Požeškoj kotlini.

Drugo značajno izdanje uz 750. godišnjicu Požege jest »Požeški leksikon« (Slav. Požega 1977, str. 361). Četrdesetak suradnika na čelu s urednikom Antunom Petkovićem obradilo je gotovo sve ono što je značajno za ovaj kraj. Tu su istaknute ličnosti, naselja, institucije, privreda, običaji, jezik, stanovništvo, migracije, promet, kultura, umjetnost, znanost itd. Iako su u izradi ovog izdanja ponekad došli do izražaja i drugi a ne samo znanstveni kriteriji, pa i izostavljene poneke ličnosti, događaji i drugo, »Požeški leksikon« je nezamjenjiv priručnik za svakoga tko se bavi prošlošću ovog kraja i jedno od vrlo rijetkih sličnih izdanja u našoj zemlji.

Za one koji se bave prirodnim znanostima i srodnim disciplinama te poviješću tih znanosti treba istaknuti da je održan u sklopu proslave 750. godišnjice i znanstveni simpozij, a njegovi referati su skupljeni i objavljeni u posebnoj publikaciji »Prirodoslovna baština Slavonske Požege« (Slav. Požega 1977, str. 153). Uredio ju je Vladimir Muljević. Posebno su obrađeni svi istaknuti požeški znanstvenici, osobito matematičari, fizičari, geografi, liječnici, veterinari, graditelji, agronomi i drugi.

Godine 1977. pokrenut je i *Vjesnik Muzeja Požeške kotline* što ga uređuje Eleonora G e b e r. Prvi broj je izašao 1977, a dvobroj 2—3 godine 1979. U tom povremenom časopisu sudjeluju pretežno arheolozi i antropolozi od kojih je većina napisala priloge i za spomenuti zbornik »Požega 1227—1977«, ali s novim priložima koji su rezultat novijih iskapanja i proučavanja što ga je uz pomoć Arheološkog muzeja iz Zagreba inicirao i agilni zavičajni Muzej Požeške kotline. Za povjesničare će biti interesantni članci u prvom broju gdje Valentin P u t a n e c piše o Prvoj pojavi natpisne glagoljice iz 11—12. stoljeća na području sjeverne Hrvatske, a Ivica D e g m e d ž i ć pokušava dokazati kako je bizantski car Emanuel (Manuel, Manojlo) Komnen boravio u Požegi. Iz dvobroja 2—3 istaknuli bismo priloge Ive M a ž u r a n a, Popis grada Požege i sela Vidovci, Komušina, Laze, Vrhovci, Drškovci i Emovci iz 1736, te: Plemićke diplome u muzejima Slavonije. Mažuran se u prvom redu koristio slabo poznatim popisom iz 1736. što se čuva u bečkom Dvorskom arhivu (Fasc. 40, No 23). Budući da J. B u t u r a c u svom radu: Stanovništvo Požege i okolice 1700—1950. nije uzeo u obzir spomenuti popis, Mažuranov prilog znatno proširuje naše spoznaje o gospodarskoj i socijalnoj strukturi Požege i njezine neposredne okolice nakon oslobođenja od Turaka.

Za tisak u jednoj od publikacija JAZU priređeni su prilozi sa znanstvenog skupa o problemima povijesnih istraživanja Slav. Požege i okolice (14—16. X 1977) na kojem su nastupili: I. K a r a m a n, J. A d a m č e k, J. B u t u r a c,

D. Pavličević i S. Ljubljanić. Za tisak je J. Buturac priredio knjigu izvora pod naslovom »Spomenici Požege i okolice 1227—1563« s 484 prevedena dokumenta i regista.

Prigodom 750. obljetnice objavili su svoje radove i neki crkveni historičari. S obzirom na dobro poznavanje izvorne građe i povijesti ovog kraja među njima se može izdvojiti knjiga spomenutog J. Buturca, »Crkveno-kulturna povijest Požege i okolice 1227—1977« (Zagreb, 1977, str. 199). Pisana je popularno i pregledno i čini zbir radova i spoznaja plodne Buturčeve djelatnosti o ovome kraju. U njoj se nalaze i podaci o stanovništvu, njegovu životu i zanimanju pa je upotrebljiva i za historičare koji se ne bave samo poviješću crkve. Đuro Kuntarić završio je 1978. seriju od 18 knjižica pod zajedničkim naslovom »Naše župe požeškog kraja« u kojima osim crkvenih ima i čisto povijesnih i kulturoloških podataka koja će uz kritički pristup dobro poslužiti i povjesničarima. To se odnosi i na knjigu Ljudevita Petranka, »Pleternica vjekovima« (Pleternica 1979, str. 383) koja ima više karakter odasvud sabrane, ali nevješto raspoređene i interpretirane građe o daljnjoj i bližoj prošlosti uz nepotrebne esejističke i ponegdje literarne opservacije pisca. Korisno je što je autor upotrijebio i župske knjige i arhiv koji su prethodnim autorima bili nedostupni.

Za kulturnu povijest ovog kraja značajna su još dva rada. To su knjige Filipa Potrebice, »Povijest knjižnica Požeške kotline« (Zagreb 1976, str. 172) i Dubravka Jelčića, *Vallis aurea*, Zagreb 1977. u kojoj su obrađeni svi najvažniji pisci iz ovoga kraja.

Dragutin Pavličević

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU — INSTITUT ZA HRVATSKU POVIJEST

INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
ИНСТИТУТ ХОРВАТСКОЙ ИСТОРИИ

RADOVI

VOL. 13

ZAGREB

1980

IZDAVAČ: Sveučilište u Zagrebu — Centar za povijesne znanosti
Odjel za hrvatsku povijest

UREDNIČKI ODBOR

Ljubo BOBAN, Zagreb, Josip ADAMČEK, Zagreb, Ljubiša DOKLESTIĆ,
Zagreb, Hrvoje MATKOVIĆ, Zagreb, Božena VRANJEŠ-ŠOLJAN, Zagreb,
Stefanija POPOVIĆ, Zagreb

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

NIKŠA STANČIĆ, Zagreb

Adresa uredništva: Centar za povijesne znanosti — Odjel za hrvatsku povijest,
Zagreb, Krčka 1

Časopis izlazi jednom godišnje

Pretplate i narudžbe šaljite na adresu: Izdavački servis »LIBER«, Savska cesta 16.

Cijena ovog broja iznosi

Izdavanje časopisa sufinancira Samoupravna interesna zajednica za znanstveni
rad SRH — VII.

RADOVI 13

Za izdavača
Prof. dr Josip Adamček

Lektor i korektor
Branko Erdeljac

Grafički oblikovao
Prof. dr Ivan Kampuš